

Išteklių ir panaudojimo lentelės (IPL)

Išteklių ir panaudojimo lentelės – viena iš Nacionalinių sąskaitų sistemos dalių. Jos parodo tiek produkcijos sukūrimą nacionalinėje ekonomikoje bei importą, tiek ir šių išteklių paskirstymą įvairioms tarpinio ir galutinio naudojimo rūšims, įskaitant eksportą. Visi srautai išreikšti produktais, t. y. prekėmis ir paslaugomis.

Išteklių ir panaudojimo lentelės užtikrina apskaitos struktūrą, kurios ribose, sudarant nacionalines sąskaitas galima sistemingai naudoti prekių srautų metodą. Šis metodas užtikrina visų išteklių ir atskirų rūšių prekių ir paslaugų naudojimo balansą. Be to, išteklių ir panaudojimo lentelėse yra reikiama pradinė informacija detalioms sąnaudų-produkcijos lentelėms sudaryti. Pastarosios plačiai naudojamos ekonominei analizei bei prognozavimui.

Išteklių ir panaudojimo lentelės yra matricos, kurių skiltyse nurodomos ekonominės veiklos rūšys, o eilutėse – produktai. Jose labai išsamiai parodomi nacionalinės ekonomikos vidaus gamybos procesai ir produktų sandoriai:

- gamybos sąnaudų ir gamybos proceso metu sukurtų pajamų struktūra;
- pagamintų prekių ir suteiktų paslaugų srautai nacionalinėje ekonomikoje;
- prekių ir paslaugų sandoriai su kitomis šalimis.

Išteklių lentelėje parodomi prekių ir paslaugų ištekliai, sugrupuoti pagal produktus ir tiekėjų rūšis, skiriant šalies viduje pagamintą produkciją ir importuotą produkciją.

Panaudojimo lentelėje parodoma, kaip vartojamos prekės ir paslaugos, sugrupavus pagal produktus ir pagal panaudojimo rūšį, t. y. ar tai tarpinis vartojimas (pagal ekonominės veiklos rūšis), galutinis vartojimas (namų ūkių, valdžios sektoriaus individualus ir kolektyvinis, ne pelno institucijų, aptarnaujančių namų ūkius), bendrasis kapitalo formavimas (bendrasis pagrindinio kapitalo formavimas, atsargų pasikeitimas, vertybių įsigijimas minus netekimas), ar eksportas. Be to, lentelėje parodomas bendrosios pridėtinės vertės sudėtinės dalys, t. y. kompensacija dirbantiems, gamybos ir importo mokesčiai, atėmus subsidijas gamybai, mišriosios pajamos, likutinis perteklius ir pagrindinio kapitalo vartojimas.

Išteklių ir panaudojimo lentelėms teisingos dvi lygybės (su sąlyga, kad ištekliai ir panaudojimas vertinami sistemingai):

Lygybė pagal ekonominės veiklos rūšis. Todėl kiekvienai ekonominės veiklos rūšiai teisinga lygybė:

Produkcija = tarpinis vartojimas + pridėtinė vertė;

Lygybė pagal produktus, kai visi produkto ištekliai lygūs jų panaudojimui. Taigi kiekvienam produktui teisinga ši lygybė:

Produkcija + importas = tarpinis vartojimas + eksportas + galutinio vartojimo išlaidos + bendrasis kapitalo formavimas.

Išteklių ir panaudojimo lentelėse atsispindi visi registruojami srautai šiose sąskaitose:

- prekių ir paslaugų sąskaitoje;
- gamybos sąskaitoje;
- pajamų formavimo sąskaitoje.

Klasifikatoriai

Ekonominės veiklos rūšys klasifikuojamos pagal Europos Sąjungos ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK 1 red.), o produktai klasifikuojami pagal statistinį produktų klasifikatorių pagal veiklos rūšį Europos Bendrijoje (PGPK).

Šie du klasifikatoriai tarpusavyje yra visiškai suderinti: kiekviename apibendrinimo lygmenyje PGPK klasifikatoriuje nurodomi ekonominės veiklos rūšių, sugrupuotų pagal EVRK 1 red., produktai.

Išteklių ir panaudojimo lentelėse produktų klasifikacija tokia pat detali, kaip ir ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuose, pvz., PGPK lygmuo triženklis, o EVRK 1 red. lygmuo dviženklis.

Sudarytose Lietuvos išteklių ir panaudojimo lentelėse veiklų klasifikavimas pagrįstas nacionaline Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus (EVRK) versija. Produktų klasifikavimas pagrįstas nacionaline Produktų, gaminių ir paslaugų klasifikatoriaus (PGPK) versija.

Rodiklių įvertinimas

Išteklių lentelėje prekių ir paslaugų srautai vertinami bazinėmis kainomis. Panaudojimo lentelėje prekių ir paslaugų srautai vertinami pirkėjų (rinkos) kainomis. Kad išteklius būtų galima palyginti su panaudojimu, išteklius bazinėmis kainomis reikia perskaičiuoti pirkėjų kainomis. Atlikus tokį perskaičiavimą galima išvesti tapatybę:

- ištekliai pirkėjų kainomis yra lygūs panaudojimui pirkėjų kainomis;

Išteklius, įvertintus bazinėmis kainomis, perskaičiuojant pirkėjų kainomis, reikia:

- perskirstyti prekybos maržą;
- perskirstyti transporto maržą;
- pridėti mokesčius gaminiams (išskyrus atskaitomą PVM);
- atimti subsidijas gaminiams.

Kadangi galioja minėtos dvi lygybės apie išteklius ir panaudojimą, tai sudarant išteklių ir panaudojimo lenteles, dažniausiai prireikia abiejų balansavimo būdų.